

AİLE EĞİTİMİ VEREN REHBER ÖĞRETMENLERİN KURSLARDA KARŞILAŞTIKLARI SORUNLARIN İNCELENMESİ*

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Sedat ABDULHAKİMOĞULLARI¹, Osman SAMANCI²

* Bu makale Sedat ABDULHAKİMOĞULLARI tarafından hazırlanan “0-18 Yaş Aile Eğitimi Veren Rehber Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri” adlı yüksek lisans tezinden kısaltılarak üretilmiştir.

1 Daire Başkanı, Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı, sedataho@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-3505-9702.

2 Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, osmansamanci9@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3620-7604.

Geliş Tarihi: 26.11.2020 Kabul Tarihi: 20.05.2021 DOI: 10.37669/milliegitim.831815

Öz: Bu araştırma ile 0-18 yaş arası çocukların ailelerine aile eğitimi veren rehber öğretmenlerin karşılaştıkları sorunların belirlenmesi ve bu sorunları etkileyen faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubunu 2016-2017 eğitim öğretim yılı, Ankara ili, Çankaya, Keçiören ve Yenimahalle ilçelerinde 0-18 yaş aile eğitimi eğiticisi olan 30 rehber öğretmen oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen, “Katılımcı Profili” ve “Araştırma Soruları”nın yer aldığı yarı yapılandırılmış “Eğitici Görüşme Formu” kullanılmıştır. Veri toplama araçlarından elde edilen cevaplar, nitel araştırma yöntemlerinden içerik analiz tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen verilere göre aile eğitimi konusunda yaşanan problemlerin üç ana başlıktan oluştuğu tespit edilmiştir. Bu başlıklar; kurs açılmasında yaşanan problemler, kursiyerden kaynaklı problemler ve programdan kaynaklı problemlerdir. Kurs açılmasında yaşanan problemlerin; katılımcıdan, kurs ortamından, yöneticilerin tavrından, tanıtım yetersizliğinden, kursun zamanından ve resmî işlemlerden kaynaklılığı tespit edilmiştir. Kursiyerden kaynaklı sıkıntıların; kursiyerlerin bireysel problemleri, aktif katılımı ilgili yaşanan sıkıntılar ve kursta yaşanan iletişim problemleri etrafında şekillendiği görülmektedir. Programdan kaynaklanan problemlerin ise; programın uygulanmasından, anlatımda zorlanılan konulardan ve kurs esnasında yaşanan donanım sıkıntılarından oluştuğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Aile Eğitimi, Aile Eğitimi Programı, Rehber Öğretmen

RESEARCHING THE PROBLEMS IN THE CLASS ENCOUNTERED BY GUIDE TEACHERS, TEACHING FAMILY EDUCATION

Abstract:

With this study, it was aimed to determine the problems faced by school counselor who give family education to the families of children aged 0-18 and to examine the factors affecting these problems. Qualitative research method was used in this study. The working group constitutes 30 school counselor who are trainer of 0-18 age family training program in Çankaya, Keçiören and Yenimahalle districts of Ankara, within the academic year of 2016-2017. As data collection tool, semi-structured "Trainer Interview Form" including "Participant Profile" and "Research Questions" developed by researcher has been used. The answers obtained from the data collection tools were analysed using content analysis technic from qualitative research methods. According to the obtained results, it is determined that the problems encountered in family training are composed of three main titles. These titles are; problems arising in opening the course, problems originating from the trainees and problems originating from the program. It has been identified that the problems experienced during the course opening arise from the participants, from the course environment, from the attitude of the administrators, from the lack of publicity, from the timing of the course and from the official transactions. It has been found out that problems caused by the learner result from individual problems of learner, problems about active participation, and communication problems experienced during the course. Problems related with the program arise from the implementation of the program, instructional challenges and the problems due to shortage of equipment experienced during the course.

Keywords: Family Training, Family Training Program, School Counselor

Giriş

Çocuklar anne ve babasının yanında dünyaya gözlerini açmaktadır. İlk öğrenme deneyimleri de aile ortamında gerçekleşmektedir. Bu durum ise aile eğitiminin önemini ortaya koymaktadır.

Aile eğitimi, ebeveynlerin çocuklarını sağlıklı bir biçimde yetiştirmelerini sağlamak amacıyla geliştirilmiş etkinliklerin tümü olarak tanımlanabilir (Üstünoğlu, 1991). Aile eğitiminin içeriğinde; eşler arasındaki ilişkiler ve etkileşim, sağlıklı aile yaşamı, bireysel gelişim ve aile planlamasına yönelik programlar gibi çeşitli konuların

yanında çocuk bakımı, aile-çocuk iletişimi, çocuk eğitimi ve gelişimi, aile katılımı gibi konular da bulunmaktadır (Hamamcı, 2005).

Ailenin içinde yer almadığı eğitim programlarının istenen amaca ulaşmada yetersiz kaldığı bilinmektedir. Bu nedenle son zamanlarda aile eğitimine verilen önem gittikçe artmaktadır (Aksoy, Temel ve Baykan, 1995).

Aile eğitimi, anne ve babaların yeni şartlara uyum sağlayarak çocuk yetiştirme konusunda istenen davranışları geliştirmelerini sağlayan eğitimidir. Toplumda gerçekleşen hızlı değişim, çocukların gelecekteki kişiliğini oluşturmada önemli görevler üstlenen anne ve babaların çocuklarını toplumsallaştırma sürecinde karşılaştıkları sorunların artmasına neden olmaktadır. Bu sebeple, anne ve babaların çocuklarıyla etkili iletişim kurmasında, çocuklarının alışkanlık edinmesinde ve davranışlarını pozitif yönde değiştirmelerinde destek olacak anne ve baba eğitimi önem kazanmaktadır (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü [ASAGEM], 2001).

Anne ve baba, çocuğun bulunduğu durumu en iyi bilen kişilerdir. Bir başka deyişle çocuğun potansiyelinin en fazla farkında olan kişilerdir. Ancak ailedeki bu farkındalık, alınacak eğitimle birlikte çocuklarının hayatında daha önemli bir rol oynamasını sağlayacaktır.

Aileler çocuklarını en iyi tanıyan kişiler olduğu için çocuklarının daha başarılı ve mutlu olmalarını sağlamak için onları ilgi ve yeteneklerine göre yönlendirmede aktif rol almalıdır (Samancı, 2016). Yönlendirmenin daha sağlıklı olabilmesi için ailelerin bu konuda yeterli bilgiye sahip olması gerekmektedir.

Aile eğitiminin asıl amacı gün içinde çocukların davranışlarını yönlendirme, gelişimsel becerilerini destekleme, yoğun ve sosyal etkileşimde anne babaların becerilerini artırmaktır. Dolaylı amacı ise ebeveyn olarak çocuklarının gelişimlerini etkilemek, onların sosyoekonomik ve psikolojik yönden mutlu olmalarını sağlamak, elde ettikleri bilgilerle çocuklarını yetiştirmelerini desteklemektir (Mahoney vd., 1999).

Myers (1996)'e göre aile eğitiminde amaç anne ve babanın özgüvenini artırmak ve çocukların fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişimini sağlamak için kendi yeteneklerini geliştirerek onları bilgi ve becerilerle donatmaktır. Bu amaçla hazırlanan anne baba eğitimleri, var olan çalışmaların daha etkili kullanımına yol açacak cesaretlendirme ve bilgiyi sağlayacaktır.

Aile eğitimi, sistematik ve kavramsal temelli bir süreçtir. Bu eğitimin amacı ise ebeveynleri anne babalığın farklı rolleriyle ilgili bilgilendirmek, bilinçlendirmek ve beceri sahibi yapmaktır (Cavkaytar, 1998).

Aile eğitim programları hem çocukların hem de ailelerin programdan önemli kazanımlar elde ettiğini ortaya koymuştur. Programa katılan annelerin katılmayan annelere göre öz saygısının daha yüksek olduğu, yaşamları üzerindeki kontrolün arttığı bulunmuştur (Temel, 2003).

Aile eğitim programları, ebeveynlerin çocuk gelişimi ile ilgili yaşamış oldukları sorunlarla pozitif bir şekilde başa çıkabilmeleri için öğrenme deneyimlerini geliştirmeye odaklanan programlardır. Aynı zamanda bu programlar ebeveynlerin anne babalık beceri ve bilgilerini de ön plana almaktadır. (Bogenschneider ve Johnson, 2004). Aile eğitimleri ebeveynlerin özgüvenini artırarak çocuklarının zihinsel, fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimi için anne ve babalık becerilerini artıracak şekilde ebeveynlere rehberlik etmektedir (Sanders, Markie-Dadds ve Turner, 2003).

Millî Eğitim Bakanlığı, aile eğitimine önem vererek Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü bünyesinde 1993 yılından 2010 yılına kadar çeşitli iş birlikleri ile 0-6 yaş aralığında çocuğu bulunan anne babalara yönelik çeşitli ebeveyn eğitim programları uygulamıştır. 2008-2010 yılları arasında program geliştirme çalışmaları yapılarak toplumsal gelişim ve değişimi arttırmak amacı ile toplumun tüm birimlerinin ihtiyaçları dikkate alınarak yetişkin eğitimi odaklı program hazırlanmıştır. Hazırlanan programda okuma yazma bilmeyen ailelerin de katılabileceği durumlar gözetilmiş, evrensel değerlerin yanında milli kültür ve değerlerimizi de içerisine alan Aile Eğitim Programı 2010 yılında uygulamaya konmuştur (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2013; Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2014; Aile Eğitimi, 2015).

Aile eğitimi programını sahada uygulayacak olan rehber öğretmenlerin uygulama sırasında birçok sorunla karşılaşabileceği düşünülmektedir. Bu sorunların belirlenmesi eğitim programının daha etkili ve verimli olması açısından önemlidir. Sorunların en aza indirilmesi ya da ortadan kaldırılması için öncelikle sorunun belirlenmesi gerekmektedir. Sorunların belirlenmesi ailelere, çocuklara ve eğitim verenlere fayda sağlaması açısından çok önemlidir. Sorunlar belirlenip çözüldüğünde, rehber öğretmenler daha etkili olabilirler; aileler ve çocuklar da bu eğitimden çok daha fazla yararlanabilirler.

Bu araştırmanın amacı aile eğitimi veren rehber öğretmenlerin karşılaştıkları sorunların belirlenmesi ve bu sorunları etkileyen faktörlerin incelenmesidir.

Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Araştırmanın çalışma grubunu; 2016-2017 eğitim ve öğretim yılı, Ankara ili, Çankaya, Keçiören ve Yenimahalle ilçelerinde 0-18 Yaş Aile Eğitimi veren her ilçeden 10 rehber öğretmen olmak üzere toplam 30 rehber öğretmen oluşturmaktadır. İlçeler seçilirken eğitici sayılarının yoğunluğu ile ilçelerin büyüklüğü göz önünde bulundurulmuştur.

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen “Eğitici Görüşme Formu” kullanılmıştır. Görüşme formunda 0-18 yaş aile eğitimi eğiticisi olan rehber öğretmenlerin yaşadıkları sorunları anlamak ve sunacakları çözüm önerilerini belirlemek amacıyla oluşturulmuş yarı yapılandırılmış on açık uçlu soru bulunmaktadır. “Eğitici Görüşme Formu”, alanyazın taraması yapılarak ve uzman görüşlerine başvurularak hazırlanmıştır. Hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorular pilot uygulamaya tabi tutulmuştur. Pilot uygulama sonucunda yapılan analizler doğrultusunda görüşme soruları, uzman görüşüne sunulacak gerekli düzeltmeler yapılmıştır. “Eğitici Görüşme Formu” Ankara ili; Çankaya, Keçiören, Yenimahalle İlçe Millî Eğitim Müdürlüklerine bağlı okullarda görev yapan 30 rehber öğretmene uygulanmıştır.

Veri toplama araçlarından elde edilen cevaplar, nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizinde amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Araştırmada kullanılan görüşme formlarından elde edilen veriler de belirli temalar etrafında birleştirilmiş ve bulgular bölümünde paragraflar halinde sunulmuştur. Araştırmadan elde edilen %10 ve altındaki değerler de yorumlamaya dâhil edilmiştir.

Elde edilen görüşme formları okunduktan sonra sistematik kodlama yapılmıştır. İlçeler Çankaya (Ç), Keçiören (K), Yenimahalle (Y) şeklinde; aynı ilçelerden ankete katılan rehber öğretmenler ise 1’den 10’a kadar sayı ile gösterilmiştir. Örneğin; “Ç1” ifadesi, Çankaya İlçesinde görev yapıp ankete katılan birinci rehber öğretmeni; “K3” ifadesi, Keçiören İlçesinde görev yapıp ankete katılan üçüncü rehber öğretmeni ifade etmektedir.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde 0-18 yaş aile eğitimi eğiticisi olan rehber öğretmenlerin eğitim süreçlerinde karşılaştıkları sorunları belirlemek amacıyla oluşturulmuş yarı yapılandırılmış görüşme formuna verilen cevaplar analiz edilerek sunulmuştur. Araştırma verileri üç kategori altında toplanmıştır. Bunlar:

1. “0-18 Yaş Aile Eğitimi” Kursu Açma Konusunda Yaşanılan Sorunlar
2. Kursiyerlerle İlgili Sorunlar
3. Kurs Programı İle İlgili Sorunlar

1- “0-18 Yaş Aile Eğitimi” Kursu Açma Konusunda Yaşanılan Sorunlar

Araştırma grubunda yer alan öğretmenlerin “0-18 Yaş Aile Eğitimi” kursu açma konusunda yaşanan sorunlarla ilgili verdikleri cevaplar analiz edilerek aşağıda Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Kurs Açma Konusunda Yaşanılan Sorunlar

Kurs Açma Konusunda Yaşanılan Sorunlar	N	%
Katılımcıdan kaynaklı sorunlar	27	90
Kurs ortamından kaynaklı sorunlar	8	26,67
Yöneticiden kaynaklı sorunlar	7	23,33
Tanıtım yetersizliğinden kaynaklı sorunlar	4	13,33

Araştırmaya katılan rehber öğretmenlerin % 90'ı "0-18 Yaş Aile Eğitimi" kursu açarken katılımcıdan kaynaklanan problemler yaşadıklarını, % 26,67'si kurs ortamından kaynaklanan problemler yaşadıklarını, % 23,33'ü yöneticiden kaynaklanan birçok problem yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Rehber öğretmenlere göre katılımcılardan kaynaklanan sorunlar şu şekilde sıralanmaktadır:

- Kursiyerlerin katılım konusunda isteksiz olmaları
- Kursun saatinin katılımcılara uymaması
- Katılımcıların kursa devamsızlığı
- Çalışan katılımcıların iş yerlerinden izin alamamaları
- Katılımcıların bir başka kursu tercih etmeleri
- Çocuklu annelerin çocuklarını bırakacak yerlerinin olmaması

Araştırmaya katılan rehber öğretmenler, kursiyerlerin kursa katılım konusunda isteksiz olduklarını bildirmişlerdir. Konuyla ilgili öğretmenler; kursiyerlerin kursa katılma konusunda isteksiz ve bilgisiz olduklarını, kursiyerleri ikna etmek için çok uğraştıklarını; kursiyerlerin daha önce farklı kurumların kurslarına katıldıklarını ve bu nedenle katılım konusunda isteksiz olduklarını belirtilmişlerdir (K7, Ç3, Y2).

Kursun saatinin katılımcılara uymaması da bir sorun olarak görülmektedir. Kursun mesai saatleri dışında açılmasının kursiyer bulmayı zorlaştırdığını, eğitimcilerin de mesai saatleri dışında kurs açmak istememeleri nedeni ile eğitici ve kursiyer bulmakta zorlandıkları ifade edilmiştir (Ç1, Ç10, Y2, Y3, Y8, Y10).

Yine rehber öğretmenler kursiyerlerin kursa devamları konusunda problem yaşadığını ifade etmektedirler. Kursiyerlerin kurs başlangıcındaki motivasyonlarını kursun devamında kaybetmeleri, kursiyerlerin hastalanmaları, işe girmeleri, kurs yerine farklı aktiviteleri seçmeleri aile eğitim kurslarında karşılaşılan önemli sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Ç4, Ç7, Y1, Y4, Y5, K6, K7).

Ayrıca çalışan katılımcıların iş yerinden izin alma konusu, başka kurslara katılım, çocuklu annelerin çocuklarını bırakacakları yer olmaması da kursiyerlerden kaynaklı problemler olarak görülmektedir.

Araştırmaya katılan rehber öğretmenlerin bir kısmı (N=8) kurs ortamından kaynaklı sıkıntılar yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Rehber öğretmenler kurs ortamından kaynaklı sorunlarla ilgili aşağıdaki durumlara dikkat çekmişlerdir:

- Kurs açmaya uygun sınıfın olmaması
- Çocuk bakım odalarının olmaması
- Okulların fiziksel imkânlarının yetersiz olması

Katılımcılar aile eğitimi için kurumlarda bazen uygun sınıf bulamadıklarını; bu durumun yöneticilerin olumsuz tavırlarından kaynaklandığını belirtmişlerdir. Bu konuya ilişkin katılımcılar; talebin çok olması nedeni ile kalabalık sınıflara okulların izin vermediğini, yer bulmakta zorlandıklarını dile getirmektedirler (K6, K10).

Rehber öğretmenler yöneticilerden kaynaklı yaşanan problemlerin ağırlıklı olarak yöneticilerin olumsuz tavırlarından kaynaklandığını düşünmektedirler. Yöneticilerin olumsuz tavırlarının; ailelere ulaşılması ve kursların zamanlarının ayarlanması konusunda yardımcı olunmaması, eğitici ücretlerinin zamanında yapılmaması ve fiziksel imkânların gerektiği gibi hazır tutulmaması gibi durumlarda belirleyici olduğu ifade edilmiştir (K3, K4, K6, K10, Y3, Y7, Ç3, Ç6).

Konuya ilişkin bazı öğretmenler; kursiyerlerin okullarda ihtiyaçlarını karşılayamadıklarını, okulların fiziksel imkânlarının yetersiz olduğunu; kurs ortamında çocuğu olan katılımcılar için çocuk bakım odalarının olmaması ve kurs arasında yeme içme gibi ihtiyaçları karşılayamadıklarına dikkat çekmişlerdir (Y4, Ç5, K1, Y8, Ç1, Y7).

Araştırmaya katılan rehber öğretmenler (N=4) kurs açılırken tanıtım yetersizliğinden kaynaklı sıkıntılar yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Tanıtım yetersizliği ile ilgili olarak okullardaki yönetici ve anasınıfı öğretmenlerinin velileri bilinçlendirmelerinin önemli olduğunu, aksi takdirde aile eğitimi ile ilgili tanıtımların yapılamadığı; aile eğitiminin televizyon ve basında yeterli bir şekilde yer almadığı, reklam boyutunun eksik olması nedeni ile kursiyerlere ulaşılmasında problemler yaşandığı dile getirilmiştir (K10, Y4, Y6, Y7).

Araştırmaya katılan rehber öğretmenlerden elde edilen verilere göre; kurs açma konusunda yaşanan sorunların, aile eğitimi kursu için en önemli problem olduğu görülmüştür. Bu problemlerin en yüksek oranı katılımcıdan kaynaklı sorunlarla ilgilidir. Bu verilere göre; kursiyerlerin katılım konusunda isteksiz olması, kursun zamanı, katılımda sürekliliği sağlama, çalışanların izin alamamaları, katılımcıların başka kursları tercih etmeleri ve çocuklu annelerin çocuklarını bırakacak yerlerinin olmaması; kursa katılımı etkileyen en önemli nedenler arasında gösterilmektedir.

2- Kursiyerlerle İlgili Sorunlar

Araştırmaya katılan rehber öğretmenler, kursun açılması ve devamı sırasında kursiyerlerle ilgili problem yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Bu problemler; kursiyerlerin

kişisel sorunları, kursiyerlerin derse aktif katılımı ile ilgili sorunlar ve kursiyerler ile yaşanan iletişim sorunları olarak belirtilmiştir. Kursiyerlerle ilgili yaşanan sorunlara ait veriler aşağıda Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Kursiyerlerle İlgili Sorunlar

Kursiyerlerle İlgili Yaşanan Sorunlar	N	%
Kursiyerlerin kişisel sorunları	23	76,67
Kursa aktif katılım ile ilgili sorunlar	15	50
Yaşanan iletişim sorunları	9	30

Araştırmaya katılan rehber öğretmenlerin % 76,67’si kursiyerlerin kişisel problemlerinden kaynaklı sıkıntılar yaşandığını, % 50’si kursa aktif katılımı ile ilgili sıkıntılar yaşandığını, % 30’u iletişim problemlerini sorun olarak belirtmişlerdir.

Rehber öğretmenler kursiyerlerin kişisel problemlerinden kaynaklı sıkıntıları birkaç başlık altında vurgulamaktadırlar. Bunlar:

- Zaman sorunu
- Çocuklarından kaynaklı sorunlar
- Kursa katılımı ile ilgili yaşanan aile içi sorunlar

Rehber öğretmenler, kursiyerlerin kurslara katılımı ile ilgili zaman sıkıntısı yaşadıklarını vurgulamaktadırlar. Zaman sıkıntısının temelinde kurs zamanını ayarlayamamak ve devamsızlık problemi ön plana çıkmaktadır.

Yine kursiyerlerin çocuklarının ergenlik dönemine girmeleri ile birlikte farklı türden sorunlarla uğraştıklarını, çocuklarını bırakacak yerleri olmadığı için problem yaşadıkları da ifade edilmektedir (K1, K3, Y8).

Rehber öğretmenlerin görüşlerinden aile eğitim kurslarına aktif katılım konusunda önemli sorunlar yaşandığı vurgulanmaktadır. Kursiyerlerin ilgisizliği, devam konusunda yaşanan sorunlara bağlı olarak derslerin takip edilememesi ve çalışan kursiyerlerin izin almada yaşadıkları sorunlar kurslara aktif katılımı engelleyen en önemli sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır (Ç4, Y8, Ç5, Y9, Ç1).

Araştırma verileri aile eğitim kurslarında zaman zaman eğiticilerin kursiyerlerle, kursiyerlerin birbirleri ile iletişim sorunları yaşadıklarını göstermektedir. Kursiyerlerin iletişime açık olmamaları, kendilerini doğru bir şekilde ifade edememeleri ve eğiticilerin yetişkin eğitimi konusunda yetersiz kalmaları bu iletişim sorunlarına neden olan temel etkenler olarak görülmektedir (Ç8, Y4, Y7, Y8, K6).

Araştırmaya katılan rehber öğretmenlerden elde edilen verilere göre; kursiyerler ile ilgili problemlerin bizzat kendi tutumlarından, derse aktif katılmadan ve kursiyerler ile yaşanan iletişim problemlerinden kaynaklandığı belirlenmiştir. Bu bölümde en yüksek oran, kursiyerlerden gelen problemlere aittir. Yine bu kapsamda zaman problemi ve aile içi iletişim kaynaklı problemler ön plana çıkmaktadır.

3- Kurs Programı ile İlgili Sorunlar

Araştırmaya katılan rehber öğretmenlerin görüşlerinden kurs programı ile ilgili birtakım sorunlar yaşandığı görülmektedir. Bu sorunlar temelde üç konu üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bunlar; programın uygulanmasından kaynaklanan sorunlar, donanım sorunları ve programı uygularken anlatmakta zorlanılan bazı konulardır. Bu sorunlar Tablo 3.'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Kurs Programı İle İlgili Sorunlar

Kurs Programı ile İlgili Sorunlar	N	%
Programın uygulanmasından kaynaklanan sorunlar	18	60
Donanım sorunu	7	23,33
Programı uygularken anlatmakta zorlanılan konular	4	13,33

Araştırmaya katılan rehber öğretmenlerin % 60'ı "0-18 Yaş Aile Eğitimi" kurs programının uygulanmasından kaynaklanan problemler yaşadıklarını, % 23.33'ü kurs esnasında donanım sıkıntısı yaşadıklarını, % 13,33'ü programı uygularken bazı konuları kursiyerlere anlatmakta zorluk çektiklerini dile getirmişlerdir.

Araştırmaya katılan rehber öğretmenler, kurs programının uygulanması ile ilgili olarak kurs süresinin uzun olmasını, kurs içeriğini ve bazı konuların tam olarak kursiyerlere hitap edip etmediği konusunda endişe yaşadıklarını ifade etmişlerdir (K7, Ç3, Y1, Y3, Y8, Y10). Rehber öğretmenlerden bazıları (N=5) içeriğin kurs için uygun olmadığını ve değiştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Buna ilişkin olarak bazı öğretmenler ise içerikte tekrarlar olduğunu ve katılımcıları sıkıştığını, etkinliklerin zenginleştirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır (Ç6, Ç7, Y2, Y3, Y4).

Katılımcı görüşleri değerlendirildiğinde, kurs ortamlarından kaynaklı fiziksel imkânların kısıtlı olması, ev ziyaretlerinin yapılamaması, ailevi meselelerin kurs içeriğinin önüne geçmesi, öğrenilen konuların uygulanamaması gibi durumların eğitim programının aksayan yönleri olduğunu söylemek mümkündür.

Araştırmaya katılan rehber öğretmenler kurs programının uygulanması ile ilgili donanım sıkıntısı yaşadıklarını da dile getirmişlerdir. Özellikle bazı sınıflarda sunum için projeksiyon makinası veya diğer araçların olmamasını bir eksiklik olarak gördüklerini ifade etmişlerdir (Ç1, Ç2, Ç9, K2, K5).

Katılımcı görüşlerine göre, teknolojik donanımların atırılması; kursa katılımı ve kursun etkisini artıracığı yönündedir. Donanım eksikliğinin içeriklerin doğru aktarılmasına ve kursun veriminin düşmesine neden olduğu söylenebilir.

Sonuç ve Tartışma

Bu kısımda, 0-18 Yaş Aile Eğitimi kurslarında görevli rehber öğretmenlerin yaşadığı sorunlar, öğretmenlerin görüşme formlarında ifade ettikleri düşüncelerden çıkarılan sonuçlara göre aşağıda tartışılmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçların önemli bir kısmı 0-18 Yaş Aile Eğitimi kurslarının açılmasından kaynaklıdır. Elde edilen verilere göre kursun açılmasından kaynaklı sonuçların birden fazla sebebi olduğu görülmektedir. Bu sebepler; katılımcılardan, kurs ortamından, yöneticilerden, tanıtım yetersizliğinden ve kursun zamanından kaynaklanan problemlerden oluşmaktadır. Bu veriler daha detaylı olarak incelendiğinde; katılımcıların kursun açılması konusunda büyük etkisinin olduğu; kurs ortamının, yöneticilerin, kursun tanıtımının ve kurs süresinin de önemli etkenler olduğu anlaşılmaktadır.

Aile Eğitimi kurslarının açılmasında en önemli faktör kursiyerlerin tutum ve davranışlarıyla ilgilidir. Kursiyerlerin katılım konusunda isteksiz olması, katılımcıların devamsızlığı, kursun zamanı, çalışan kursiyerlerin izin alamamaları, katılımcıların başka kursları tercih etmeleri, çocuklu annelerin çocuklarını bırakacak yerlerinin olmaması, katılımcıların kurs ile ilgili bilgi sahibi olmamaları gibi sebepler kursiyerlerin kursa katılımını engellemekte ya da azaltmaktadır. Benzer şekilde Avşaroglu (2019)'nun yaptığı çalışmada da kursların uzun sürmesi, çocuklu ailelerin çocuklarını bırakacak yerlerinin olmaması, kursiyerlerin devam etmemesi, tanıtım yetersizliği gibi sorunlar saptanmıştır. Bunların yanı sıra aile eğitimi programında daha önceki yaş seviyelerindeki eğitimlere katılan ailelerin daha sonraki yaş seviyelerindeki eğitimlere içeriklerin benzer olması sebebiyle katılmak istemedikleri görülmektedir. Bu sonuçlara göre aile eğitimi kurslarının daha verimli olabilmesi için kursiyerlerin bilinçlendirilmesi, kursa devam etme ile ilgili olanakların sağlanması, toplumsal bilincin artırılması ve aile bireylerinin birbirlerine destek sağlamaları önem arz etmektedir. Yapılan bir çalışmada eğitim süreçlerinde kursiyerlerin kendilerini yeterli görmelerinin, kendilerine olan inançlarının artırılmasının önemli bir faktör olduğunu vurgulamaktadır (Ay, 2015). Bir başka çalışmada ise kurslara katılan annelerin bilgi düzeyinde ve özyeterlilik becerilerinde artış sağladığını, çocukların davranış problemlerinin ise azaltıldığını göstermektedir (Landy ve Menna, 2006). Bu doğrultuda aile katılımının teşvik edilmesinin, kursla ilgili olanakların artırılmasının ve aile bireylerinin birbirlerine desteğinin kursun alınan verimi artıracığı ifade edilebilir.

Araştırmadaki verilerin bir kısmı da kursiyerlerden kaynaklı problemlerin yaşandığına ilişkindir. Bu sonuçlar; kursiyerlerin derse aktif katılımı, kursiyerlerin bireysel problemleri ve kursiyerlerle yaşanan iletişim problemleri etrafında şekillenmektedir. Bazı araştırmalarda ailelerin katılmak istememeleri, mazeret göstermeleri yapılan

araştırma ile tutarlılık göstermektedir. (Köksal Eğmez, 2008; Güven, 2011). Avşaroğlu (2019) yaptığı çalışmada kursiyerlerin bir kısmının zaman zaman devamsızlık yaptığını, ilgisiz ve dikkatsiz olduğunu belirtmiştir. Kursiyerlerin kişisel sorunlarının kurstan alınan verimi etkilediği, bazı kursiyerlerin sürekli devam etmedikleri ve kurs içeriğinden uzaklaşarak programın amacına hizmet etmesini engellediği anlaşılmakta; kursun amacına hizmet edebilmesi için bu tarz problemlerin ortadan kaldırılması gerektiği düşünülmektedir. Aile eğitim kurslarında tespit edilen bu türden sorunlara rağmen kursların katılımcılar için çok faydalı sonuçlar doğurduğu da göz ardı edilemez. Bu doğrultuda kursa katılan ailelerin çok büyük çoğunluğunun istekli olduğunu bildiren araştırmalar bulunmaktadır (Avşaroğlu, 2019; Güven, 2011; Argon ve Akaya, 2008). Yapılan bir çalışmada aile eğitimi kurslarına katılan yetişkinlerin aldıkları eğitim sonrasında aile içi iletişimlerinin güçlendiğini, çocukları ile daha fazla etkileşime girdikleri, yeni şeyler öğrendikleri ve çocukları ile birlikte daha fazla zaman geçirdiklerini göstermektedir (Taşkın ve Erkan, 2009). Bu tür eğitimlere katılan babaların; sözel ve bedensel cezalandırma ile ilgili bilgi ve tutumlarının olumlu yönde değiştiği ve geliştiğine dair bulgular ortaya konulmuştur (Bushfield, 2004). Başka bir çalışmada anne ve babaların eğitime birlikte katıldıklarında, evlilik ve çocuklarıyla olan ilişkilerinde olumlu yönde değişimler olduğunu göstermektedir (Levinger, 1982).

Aile eğitim kurslarında katılımcıların zaman zaman birbirleri ile iletişim sorunları yaşadıkları ifade edilmektedir. Bu iletişim problemlerinin içeriği; kursiyerlerin farklı kültürlerle ait olmaları, aile problemlerini kurs ortamına taşımaları, bazı benmerkezci davranışları ve gelişmeye kapalı olmaları gibi nedenlerden kaynaklanabileceği tahmin edilmektedir. Yapılan bir çalışmada, farklı sosyokültürel çevrelerden gelen ailelerin, kurs ortamında zaman zaman iletişim sıkıntısı yaşayabileceği vurgulanmaktadır (Aral ve diğerleri, 2009). Buna rağmen başka bir çalışma aynı zamanda kursların etkili iletişim becerilerinin geliştirilmesinde etkili olduğunu da göstermektedir (Ay, 2015). Bunların yanı sıra aile eğitimi sırasında kursiyerler birbirleri ile yoğun paylaşımlarda bulunarak yeni sosyal beceriler kazanabilirler (Ritter, 2003). Mokuau ve Manos (1989)'a göre de aile eğitimlerinden sonra anne ve babaların sözlü ve yazılı ifadelerinde olumlu davranış değiştirme süreçlerini öğrendiklerini belirttikleri ifade edilmektedir. Başka bir araştırmaya göre ise eğitime katılan ailelerin problem çözme davranışlarının geliştiği ve sosyalleşmeye başladıkları gibi olumlu gelişmelerden söz ettikleri belirtilmiştir (Gökçe, 2017). Bu durum da aile eğitimlerinin ikincil kazanımları olarak değerlendirilebilir. Farklı sosyokültürel çevrelerden gelen katılımcıların iletişim problemleri yaşamalarının sürecin doğal bir parçası olacağı kabul edilerek kursiyerlerin öncelikle kurs ortamında, sonrasında ise aile ortamındaki iletişim becerilerinin güçlendirilmesinin önemli olacağı düşünülmektedir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar kurs programından kaynaklı bazı sorunların yaşandığını da göstermektedir. Kurs programından kaynaklı sorunların; programın uygulanmasından, ortamdaki donanım eksikliğinden ve kurs programı ile ilgili bazı konuların anlatılmasında yaşanan güçlüklerle ilgili olduğu ifade edilmiştir. Araştır-

maya katılan rehber öğretmenlerin bir kısmı kurs süresinin uzun olmasını, programının içeriğindeki bazı konuların kursiyerlere tam olarak hitap etmemesini ve derslerin işleniş sürecinde donanımla ilgili eksikliklerin olmasını bu kapsamda sorun olarak görmektedirler. Kurs programı ile ilgili ön plana çıkan başka bir konu da programın içeriği ile ilgilidir. Öğretmenler aile eğitimi ile ilgili hazırlanan öğretim programının içeriğinin tekrar revize edilmesi görüşünü savunmaktadırlar. Yapılan bir çalışmada kurs programlarının uzun olduğu, sosyal ve akademik gelişim konularına geniş yer verildiği ve programın problemlerle başa çıkma yollarını anlatmada eksik olduğu vurgulanmıştır (Avşaroğlu, 2019). Farklı bir araştırmalarda da okul yöneticilerinin materyal desteği sağlamanın aile eğitimlerinin uygulanması ve programların işlevselliğinin artması açısından önemli bir etken olduğu ifade edilmektedir (Şen, 2001; Güven, 2011). Avşaroğlu (2019)'nun yaptığı araştırmada bu olumsuzluklara rağmen programın kolaylıkla uygulanabildiği, etkili bir içeriğe sahip olduğu, her yaş grubuna hitap ettiği, konuların günlük yaşama yakın olduğu, eğitim materyallerinin yeterli ve etkili olduğu, programın aile ihtiyaçlarına cevap verebildiği belirtilmiştir. Eğitim materyallerine örnek resim ve videolar eklendiğinde verimliliğin artabileceği, eğitim programının bölgelere göre farklılık gösterebilecek şekilde hazırlanabileceği ve anne baba tutumlarının ilk haftalarda işlenmesi gerektiği söylenmiştir. Güven (2011)'in yaptığı çalışmaya göre aile eğitimi çalışmalarında yasal düzenlemeler yapıldığında, öğretmenlere ek ücret verildiğinde aile eğitiminin uygulanabilirliğini artırabileceği vurgulanmaktadır. Yapılan bir çalışma aile eğitim programlarının hem anne babalara hem de çocuklarının okul başarılarına olumlu yönde katkı sağladığını göstermektedir (Yıldırım, 2012). Aile eğitimi programının etkililiğini araştıran Holt (2006), programın aileler üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu ve programın ailelerin yaşam kalitesinin yükseltilmesine olanak sağlandığı belirlemiştir. Günün şartlarına göre hazırlanan ve kursiyerlerin ilgisini çeken aile eğitim programlarının, anne babaların özgüvenlerini güçlendirdiği ve çocuk yetiştirmeye yönelik yeterliliklerine katkı sağladığı bilinmektedir. Bu nedenle aile eğitim kurslarının daha verimli ve etkin bir şekilde yürütülmesi büyük önem arz etmektedir. Kursların daha etkili bir şekilde yürütülmesinin en önemli unsuru hiç şüphesiz kurslarda görev yapan rehber öğretmenlerdir. Rehber öğretmenlerin görüşlerinin dikkate alınması ve çalışma şartlarının iyileştirilmesi önemlidir.

Öneriler

Bu araştırmaya katılan "0-18 Yaş Aile Eğitimi" kursu veren rehber öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda elde edilen veriler kapsamında şu önerilerde bulunulabilir:

- 0-18 Yaş Aile Eğitimi kurs programları; programın uygulayıcıları olan öğretmenler, kursiyerler ve diğer paydaşların görüşleri de alınarak yeniden güncellenmelidir.
- Aile eğitim kurslarına kursiyer katılımlarının artırılması için kurs programlarının kitle iletişim araçları ve diğer platformlarda tanıtılmasına ağırlık verilmiştir.
- Kursiyerlerin eğitim programlarına devamını sağlamak için gerekli tedbirlerin alınması önemli görülmektedir.

- Aile eğitim programında görevlendirilecek eğitimcilere yönelik başta “Androgoji Eğitimi” olmak üzere sürekli hizmet içi eğitim programları düzenlenmelidir.
- Kurs programlarında görev alan eğitimciler, katılımcıların derslere daha aktif katılımını sağlayacak yöntemler kullanmalıdırlar.
- Çalışan ebeveynlerin kurslara katılımını kolaylaştırılması için kurumlarından ilgili saatlerde izin alabilmeleri için gerekli kolaylıklar sağlanmalıdır.
- Aile eğitim kurslarının yapıldığı kurum yöneticilerinin; programların tanıtımı, eğitimcilerin motivasyonu ve teknik donanımın temin edilmesi konusunda aktif çalışmalar yapması önemli görülmektedir.
- Aile eğitim kursları ile ilgili daha kapsamlı akademik çalışmalar yapılarak karar vericiler ile paylaşılması kurslardaki eğitim kalitesinin geliştirilmesine önemli katkılar sağlayabilir.

Kaynakça

- AİLE EĞİTİMİ, (2015). http://aileegitimi.meb.gov.tr/upload/Aile%20Egitiminin%20Tarihsel%20Gelisimi%2028_12_2015.pdf 12.06.2017 tarihinde indirildi.
- AKSOY, A., Temel, Z. F., & Baykan, S. (1995). 0-4 yaş anne eğitim programının değerlendirilmesi. Mesleki ve Teknik Eğitim Sempozyumu, Elazığ.
- ARAL, N., Baran, G., Gürsoy, F., Köksal Akyol, A., Bütün Ayhan, A., Yıldız Bıçakçı, M. vd. (2009). Okul öncesi dönemde aile eğitimi. Bilimsel araştırma projesi. Ankara Üniversitesi, Ev Ekonomisi Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Ankara.
- ARGON, T. ve Akaya, M. (2008). Ebeveynlerin okul öncesi eğitimi ve okul öncesi eğitim kurumlarına yönelik görüşleri. Kastamonu Eğitim Dergisi, 16(2) 413-430.
- ASAGEM (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü). (2001). *2001 yılı aile raporu*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- AVŞAROĞLU, G. (2019). *7-11 yaş aile eğitimi kurs programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- AY, F. (2015). *Aile eğitimi kurslarının yetişkin eğitimi bağlamında etkililiğinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- BOGENSCHNEIDER, K., & Johnson, C. (2004, February). Family involvement in education: How important is it? What can legislators do? In K. Bogenschneider & E. Gross (Eds.), *A policymaker's guide to school finance: Approaches to use and questions to ask* (Wisconsin Family Impact Seminar Briefing Report No. 20, pp. 19-29). Madison: University of Wisconsin Center for Excellence in Family Studies.
- BUSHFIELD, S. (2004). Fathers in prison: Impact of parenting education. *The Journal of Correctional Education*, 55(2), 139-147.
- CAVKAYTAR, A. (1998). *Zihinsel engellilere öz bakım ve ev içi becerilerinin öğretiminde bir aile eğitimi programının etkililiği* (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

- GÖKÇE S. (2017). *Otizm spektrum bozukluğu olan çocuğa sahip ailelerin katıldıkları aile eğitimi programı sonrasındaki yaşam döngüsüne ilişkin görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- GÜVEN, G. (2011). *Farklı eğitim modelleri kullanılarak uygulanan aile eğitim ve aile katılım programlarının okul öncesi öğretmenlerinin uygulamalarına ve ebeveynlerin görüşlerine etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- HAMAMCI, Z. (2005). Üç-altı yaşlarında çocukları olan anne babaların aile eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 319, 28-36.
- HOLT, M. L. (2006). *Influence of head start on parent education: a pilot study* (Master of Thesis). Morgan State University, USA.
- KÖKSAL EĞMEZ, F.C. (2008). *Okul öncesi eğitim kurumlarında ailenin eğitime katılımı (Kocaeli'nde beş anaokulunda yapılan araştırma)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- LANDY, S., & Menna, R. (2006). An evaluation of a group intervention for parents with aggressive young children: Improvements in child functioning, maternal confidence, parenting knowledge and attitudes. *Early Child Development and Care*, 176 (6), 605-620.
- LEVİNGER, A. C. (1982). Effects of one versus two-parent participation in parent training. *Dissertation Abstracts International*.
- MAHONEY, G., Kaiser, A., Girolametto, L., MacDonald, J., Robinson, C, Safford, P., & Spiker D. (1999). Parent education in early intervention: A call for a renewed focus. *Topics In Early Childhood Special Education*, 19(131), 131-140.
- MEB, (2013). *Aile eğitimi programlarının (0-18 yaş) değerlendirilmesi araştırması*. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, Ankara.
- MEB, (2014). *Aile eğitimi kurs programı (0-18 yaş çocuğu olan ailelere)*. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, Ankara.
- MOKUAU, N. & Manos, M. J. (1989). A behavioral model for training aren't social casework. *The Journal of Contemporary Social Work*, 479-487.
- MYERS, R. (1996). *Hayatta kalan on iki*. (A. Bakay ve E. Ünlü, çev.). Ankara: AÇEV.
- RİTTER, K. B. (2003). *An exploration of mothers' perceptions of the value from attending an adlerian study group based on the active parenting today program* (Unpublished Ph.D.Thesis). Georgia State University, Atlanta, Georgia, USA.
- SAMANCI, O. (2016). *Okul ve hayat başarısında ailenin rolü*. Erzurum: Nitel Yayınları.
- SANDERS, M. R., Markie-Dadds, C., & Turner, K. M. T. (2003). Theoretical, scientific and clinical foundations of the triple p-positive parenting program: A population approach to the promotion of parenting competence. *Parenting Research and Practice Monograph*, 1; 1-21.
- ŞEN, S. (2001). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin Eğitim Gereksinimlerinin Saptanması ve Hizmet İçi Eğitim ile Yetiştirilmesi. X Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi 7-9 Haziran 3: 1471-1480.
- TAŞKIN, N., & Erkan, S. (2009). Babalara verilen eğitimin babaların çocuklarıyla ilgilenmelerine etkisi: deneysel bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37, 136-148.
- TEMEL, Z. F. (2003). *Aile eğitim modeli, Dünya'da ve Türkiye'deki uygulamalar, erken çocukluk eğitimi politikaları: Yaygınlaşma, yönetişim ve yapılar toplantısı raporu*. İstanbul: AÇEV Yayınları.
- ÜSTÜNOĞLU, Ü. (10 Mayıs 1991). *Aile eğitimi paneli* (İ. Çayboylu, ed.). Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Genel Yayın No: 22, 80-89.
- YILDIRIM, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (3. baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- YILDIRIM, M. (2012). *Kuruma dayalı aile eğitim programlarının ilköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin okul başarılarına etkileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.